

Samenvatting van de documentaire “De Biogas Beerput” van KRO’s Brandpunt Reporter

Uitgezonden op vrijdag 16 november 2012

De uitzending is te vinden op: <http://reporter.incontxt.nl/seizoenen/2012/afleveringen/16-11-2012>

De opkomst van de biovergisters

Een boer uit Jelsum, Friesland, heeft vanaf 2005 een biovergistingsinstallatie op zijn terrein. Daarmee levert hij “groene stroom”.

In zijn biovergister verwerkt hij de mest van zijn koeien en plantaardig restafval. Bij een temperatuur van 40°C wordt het materiaal vergist, waarna er “groene stroom” wordt opgewekt.

De boer ging over tot de aanschaf van de vergistingsinstallatie na daartoe te zijn geadviseerd door een milieukundig bureau. In verband met de biovergisters werd hierbij gesproken van “groen goud” - met de biovergister zou de boer namelijk extra geld kunnen verdienen, bovenop de inkomsten uit de melkveehouderij.

Maar dat blijkt in de praktijk tegen te vallen. Hij heeft veel kosten en zit aan een 10-jarige afbetalingsregeling vast.

De opmars van de biovergisters is in Duitsland begonnen. In dat land zijn inmiddels 7500 van deze installaties gebouwd en zouden er 50.000 banen mee gecreëerd zijn. De biovergisters produceren elektriciteit en de resterende mest of kunstmest wordt op het land aangebracht. De biovergisting past in de plannen van de Duitse regering. Die besloot tot een *Energiewende* en wil in 2050 alle energie uit wind, zon en/of biogas laten komen.

Een laag rendement

Voor de biovergisters wordt van verschillende zijden gewaarschuwd. Zo is de energie-opbrengst volgens emeritushoogleraar Lucas Reijnders erg laag: er gaat ongeveer evenveel energie in als uit. Daarom kan er volgens hem bij biovergisting niet gesproken worden van energiewinning op grote schaal. De energie-opbrengst bij de mestvergisting wordt wel verhoogd door groene producten (zoals maïs) aan mest toe te voegen, maar ook dan is nog maar sprake van 2,5 maal de hoeveelheid ingevoerde energie. Een laag rendement als het wordt vergeleken met windenergie, waarbij sprake is van 20 maal de ingebrachte hoeveelheid energie.

De biovergisters zijn in Duitsland alleen winstgevend omdat er hoge subsidie voor wordt gegeven. In Nederland werden die subsidiebedragen in het verleden niet gegeven. Daarnaast werden hier de regels voor de mestvergisting elke twee, drie jaar veranderd. Mede daardoor kon er in Nederland geen goed beleid worden ontwikkeld en ontbreekt het aan opleidingen en goede adviezen op het gebied van de biovergisting, zoals in Duitsland.

Onduidelijkheid over de gebruikte producten

Inmiddels zijn overal in Nederland biovergisters gebouwd, soms dichtbij woonwijken.

Zoals in Coevorden, waar de bewoners klagen over stank en gezondheidsproblemen (o.a. tranende ogen, ademhalingstoornissen, misselijkheid en hoofdpijn).

Ondanks de klachten grepen de gemeente Coevorden en de provincie Drente tot nu toe niet in. De omwonenden krijgen bovendien geen antwoord op de vraag welke producten er in de nabijgelegen biovergister worden gebruikt.

Aanvankelijk waren zo'n 20 natuurlijke (alleen plantaardige) “coproducten” - producten die tegelijk met de varkens- of koeienmest in de installatie worden vergist – wettelijk toegelaten. Maar de prijs van die producten, met name die van maïs, steeg sterk.

Boeren gingen er in de praktijk dan ook toe over om goederen, die niet op de lijst stonden, te gebruiken. Later werd de lijst van toegestane producten door de staatssecretaris van Landbouw, dhr. Bleeker, nog uitgebreid.

Volgens een VROM-inspectierapport uit 2010 leveren vooral handelaren in dierlijke en plantaardige vetten producten, die zijn bestemd voor de vergistingsinstallaties. Maar welke producten dat zijn is niet duidelijk, omdat er in de praktijk niet geregistreerd wordt. Voor de inspecteurs bestaat er nu een groot probleem. Bij een lading coproducten kan namelijk op veel verschillende aspecten worden gecontroleerd. Maar moet de controle gericht zijn op mogelijke chemische of bacteriële vervuiling? De inspecteurs stellen vast dat er, zonder een deugdelijke administratie van de gebruikte goederen, sprake is van "het zoeken naar een speld in een hooiberg".

Volgens de milieupolitie is de handel in plantaardig, dierlijk en ander afval voor biovergisters zeer lucratief. Handelaren verdienen daarbij geld met het ophalen van afval én het verkopen ervan. En in de praktijk gebruiken ze "alles wat maar wil gisten" voor levering aan de eigenaren van de vergistingsinstallaties.

Gebrek aan controles

In de praktijk blijken die installaties gevoelig te zijn voor storingen. Dit komt mede door de vele uiteenlopende producten of "mixen" die worden aangeleverd. Maar ook de al genoemde boer Ubbels, die naar eigen zeggen alleen goede producten gebruikt, heeft problemen met zijn installatie.

In Duitsland zijn er grote lekkages en branden geweest. Om die reden werden in dat land strikte regels voor emissies, brandveiligheid en rampenbestrijding opgesteld. En de geleverde grondstoffen, gebouwen en vergistingsinstallaties worden nu regelmatig gecontroleerd. In Nederland is er juist nauwelijks of geen sprake van controle en regels. Evenmin bestaat er, zoals in Duitsland, een vakopleiding voor de houders van een vergistingsinstallatie. Hoogleraar veiligheid en rampenbestrijding Ben Ale maakt zich zorgen. Hij ziet de biovergisting als een industriële activiteit: boeren zijn met hun vergistingsinstallaties eigenaren van chemische fabrieken.

Genoemd werden al de problemen voor omwonenden. Op 19 januari 2012 werd de bevolking van Coevorden geëvacueerd. Er kwam namelijk zwavelwaterstof uit de lokale biovergister vrij. Het had te maken met te grote schuimvorming in de installatie, ontstaan door te grote hoeveelheden vergistingsproducten.

Bij één bedrijf werd putvet met restaurantaafval (bestaande uit plantaardige en dierlijke vetten) gemengd, de zogeheten "swill". Bij zo'n mengsel (swill), bestaat er gevaar op besmetting. Hoogleraar Lucas Reijnders verwijst naar de varkenspest van 1986 die veroorzaakt werd door swill.

Het dierlijke vet moet veiligheidshalve gepasteuriseerd worden om infectieziektes te voorkomen. Maar bij vergisting met temperaturen van 40° C is daarvan geen sprake. In de praktijk worden de aangeleverde producten zelfs "omgekat". De dierlijke vetten worden daarbij in de productlijsten omschreven als plantaardige vetten. Bovendien blijkt uit het inspectierapport uit 2010 dat de productadministratie bij 6 van de 8 onderzochte bedrijven niet in orde is. De door de bedrijven gebruikte namen zoals "supermarktmix" of "voedingsmix" zeggen daarbij weinig over de werkelijke inhoud.

De situatie in Duitsland

In Duitsland werkt de arts Heinrich Keusen als specialist gevaarlijke stoffen bij de brandweer.

Hij vertelt over een ongeluk, op 8 november 2005, met een biovergister, waarbij vier doden vielen. Er werd toen Nederlands slachtafval, dunnedarmslijm, geleverd aan een Duitse biovergister. Bij het mengen in een kuil met de al aanwezige wei, een bijproduct van melk, kwam toen veel giftig zwavelwaterstof vrij.

Keusen verbaasde zich er bij het ongeluk in 2005 over, dat de omschrijving van de aangeleverde producten onduidelijk was. Dit terwijl dat bij al het (overige) vervoer van afval en gevaarlijke stoffen een nauwkeurige administratie verplicht is.

Ook het restproduct van de biovergisting (naast de warmte voor stroomopwekking) is niet ongevaarlijk. Dit restproduct, een vloeibare stof die omschreven wordt als mest of kunstmest, kan (eveneens) gevaarlijke chemische stoffen bevatten. In één geval werden op Duitse akkers grote hoeveelheden verfstoffen uitgereden.

Een Duitse dierenarts en docent aan een agrarische academie, Ernst-Günther Hellwig, maakt zich grote zorgen over de gebruikte dierlijke afvalproducten (met name met "restvlees") in de biovergistingsinstallaties. Hierbij ontstaan namelijk het gevaar voor de verspreiding van de bacil "clostridium botulinum", de veroorzaker van botulisme.

Bij honderden Noordduitse melkveebedrijven werden al koeien met verlamningsverschijnselen geruimd; er was chronisch botulisme vastgesteld.

Volgens Hellwig kan er van worden uitgegaan dat duizenden bedrijven, gelegen in de nabijheid van biovergistingsinstallaties, verontreinigd zijn met ziektekiemen.

Hij en meer dan 500 van zijn collega's deden daarom een dringende oproep aan de Duitse Minister van Landbouw, maar hier kregen zij geen reactie op.

Bodemverontreiniging bij Nederlandse akkers

Ook de Nederlandse politie wil graag een scherp toezicht, met regelgeving, een goed vergunningstelsel en goede handhaving. Bij de leveranciers van de coproducten, de producten naast de varkens- en koeienmest, betreft het volgens de politie mogelijk om criminele organisaties. Er bestaat groot gevaar voor verontreiniging van landbouwgronden. (En zo wordt in Nederland aan de ene kant € 345 miljoen aan subsidie gegeven aan de biovergisters, terwijl tegelijkertijd de betreffende bedrijfssector voor de politie hoog op de prioriteitenlijst staat).

Tot slot:

Van politieke zijde kan op dit moment weinig verwacht te worden. De vorige staatssecretaris Bleeker gebruikte zijn ambtsperiode niet om de zaken te verbeteren. In mei 2011 werd het eerder genoemde inspectierapport uit 2010 in de Tweede Kamer besproken. Maar in plaats van de introductie van wetgeving tegen frauderende leveranciers besloot staatssecretaris Bleeker tot de uitbreiding van de lijst met toegestane (en mogelijk gevaarlijke) coproducten.